

Forfatteren og hans ægtefælle, Birgit, foran kirken i Theresienstadt, marts 2015.

Besøget i Theresienstadt, den 2.-4. marts 2015

I februar måned 2015 blev jeg, sammen med fem andre danskere, som havde været børn i koncentrationslejren Theresienstadt, opfordret af et dansk filmhold til at deltage i en filmoptagelse i Terezin – den tidligere koncentrationslejr Theresienstadt i Tjekkiet – under ledelse af Carl Otto Dethlefsen og Jonatan Jerichow.

Af Robert Fischermann

Det er hensigten at vise filmen i det danske fjernsyn den 5. maj, den dag tyskerne overgav sig i Danmark.

Jeg accepterede straks udfordringen om end med blandede følelser.

Jeg havde kun besøgt stedet en gang før og ganske kort, 50 år tidligere undervejs til Israel i en Fiat 600 for et års ophold sammen med min kone, Birgit, og vore to døtre. I Tjekkioslovakiet passerede vi Terezin i en afstand af ca. tre kilometer. Jeg fik en stærk, men uforklarlig trang til at besøge byen. Efter besøget havde jeg indtryk af, at jeg havde gjort op med Theresienstadt, men det viste sig snart, at det forholdsvis korte afsnit af mit liv i lejren skulle følge mig resten af mit liv.

Aftalen blev, at Jonatan Jerichow i løbet af februar måned skulle komme til Zur Hadassa i Israel, hvor vi bor, for at interviewe mig.

Nogle dage før besøget blev det et forrygende uvejr med storm, hagl og sne. Sammen med en israelsk fotograf kørte de fra Tel Aviv, men undervejs måtte

de vende om, da vejene til Zur Hadassa var spærret af store snemængder. Et par dage senere lykkedes det at nå frem.

Den anden marts fløj min kone og jeg til Tjekkiet, hvor vi alle mødtes i lufthavnen i Prag.

Deltagerne i interviewene var Birgit Krasnik, Ellen Oppenheim, Max Gritzmann og Poul Brandt fra Danmark, Josva Aktor fra Frankrig og jeg selv fra Israel. Optagelserne varede tre dage.

Under opholdet i Tjekkiet overnattede vi på et hotel i byen Litomerice, otte kilometer fra Terezin. Jeg fandt det meget hensynsfuldt, at man ikke havde valgt det hotel, som i dag ligger i Terezin. Dette ville jeg under ingen omstændigheder have kunnet acceptere.

Terezin blev bygget af Franz Josef den 2., den tysk-romerske kejser, i 1780 som en militærlejr omgivet af mure og jordvolde. Efter at tyskerne i 1939 havde besat Tjekkiet, ændredes byens navn til Theresienstadt, opkaldt efter kejserens mor, Maria Theresia.

Robert Fischermann

Født i København den 19. april 1928 i en jødisk familie, som den tredje af seks søskende.

Sammen med min mor og tre yngre søskende deporteret til koncentrationslejren Theresienstadt.

Fik 19. april i Malmø havn på min 17-års fødselsdag at vide, at min far og min ældre bror, som vi troede var i god behold i Sverige, var druknet på vejen til Sverige i oktober 1943, da ti jøder i en robåd kæntrade i forsøget på at flygte til Sverige. Med i båden var desuden min storesøster, som overlevede.

Civilingeniøreksamen i februar 1955.

Gift med Birgit Schapiro. To børn.

I 1964-65 tilbragte vi alle fire et år i Israel. Fem måneder i en kibbutz, og resten af opholdet ar-

bejdede jeg som ingeniør i Tel Aviv.

I 1972 emigrerede vi til Israel, hvor jeg fik en stilling som Hadassas repræsentant ved moderniseringen og udvidelsen af Hadassas sygehus på Scopusbjerg i Jerusalem.

Birgit, som i øvrigt havde været WIZO's formand i Danmark, og jeg selv blev uddannet som autoriserede tourguides, og i 30 år har vi begge siden arbejdet som guides.

Brød i 2007 min 63-årige tavshed og begyndte at skrive mine erindringer. Bogen med titlen *At forstå er ikke at tilgive* udkom på Gyldendals forlag den 5. maj 2015.

Som 80-årig gik jeg på pension. Siden har jeg aflagt vidnesbyrd i Israel, i Danmark og i Tyskland.

Foruden kaserneerne var der nogle lave beboelsesbygninger samt to bygninger kaldet "den store fæstning" og "den lille fæstning". Den sidstnævnte blev af tyskerne brugt som fængsel for folk, som havde sat sig imod nazistyrer. Det var sjældent, at fangerne kom ud herfra i live.

I 1941 havde byen ca. 7.000 tjekkiske indbyggere. Da nazisterne besluttede at oprette en lejr her for europæiske jøder, blev de tjekkiske indbyggere fordrevet, og en del af byen blev indrettet som en koncentrationslejr for 60.000 jødiske fanger.

Ved et besøg i byen i dag er det ikke muligt at forestille sig, hvad der udspillede sig her for 70 år siden. Noget af den virkede genkendelig, men derudover gjorde den intet indtryk på mig. Noget tilsvarende udtrykte andre deltagere. Det kunne have været en hvilken som helst tjekkisk by af tilsvarende størrelse. Bygningerne, der omgiver den store kirkeplads, virkede meget velholdte.

Men efterhånden som vi fjernede os fra kirkepladsen, så vi flere bygninger, der trængte til renovering.

Vi gik ind i en af kasernegårde, jeg mener, det var Hannoverkasernen. Den virkede nærmest som en losseplads. Pudset var faldet af murene, ruderne var slået itu, og overalt lå der affald. Josva og Poul fortalte, at her havde de boet under et af tagene, hvor der om vinteren var frygtelig koldt og om sommeren uudholdelig varmt. Midt i gården havde der været en retirede.

Da jeg blev spurgt om, hvad jeg helst ville se, svarede jeg: "Kirken og kirkepladsen", hvor ca. 30 jødiske musikere på en lav tribune spillede klassisk musik på visse dage under ledelse af danskeren Peter Deutsch. Her kom også SS-folk for at lytte til musikken. Det var de få øjeblikke, hvor jeg kunne glemme det helvede, som omgav os.

Det andet sted, jeg ønskede at se, var den store begravningsplads foran "den lille fæstning". Her er tusinder af gravsten for såvel jøder som kristne. Denne begravningsplads er oprettet efter befrielsen. Forklaringen herpå er følgende: Da russerne fordrev den tyske hær mod vest, sendte tyskerne fangerne fra kz-lejre i Polen vestpå. Nogle i dødsmarker,

*Begravelsespladsen foran
"den lille fæstning" i Theresienstadt.*

hvoraf de fleste omkom undervejs, andre i kreaturvogne til Theresienstadt, hvorfra nogle tidligere var sendt med transporter østpå. Disse fanger var befængt med den meget smitsomme sygdom tyfus, som resulterede i, at tusindvis af fanger døde i Theresienstadt. Dette skete, kun et par uger efter at vi havde forladt lejren den 15. april 1945.

Begravelsespladsen gjorde et meget dybt indtryk på mig. Jeg stod og tænkte på disse ulykkelige fangers skæbne. Jeg stod længe og græd.

Herefter var der intet andet, jeg ønskede at se.

Min konklusion af besøget er, at jeg helhjertet har accepteret min deltagelse i interviewene, og at jeg har gjort op med Terezin, som jeg sikkert aldrig mere vil besøge. Derimod vil jeg aldrig kunne glemme kz-lejren Theresienstadt, som har haft en afgørende indflydelse på mit liv.

Jeg vil gerne udtrykke min store tak til det danske filmhold, som var meget hensynsfuldt under interviewene om en tid, som for os var meget svær.